

УДК 811.111'37'06:008

Тараненко О. В.

ОЦІННІ ПРАГМАТОНІМИ В БРИТАНСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Статтю присвячено вивченню семантичних особливостей оцінних прагматонімів у британській та американській лінгвокультурах. Здійснено семантичну класифікацію досліджуваних оцінних онімів, встановлено спільні й етноспецифічні риси їхньої семантики в межах різних варіантів однієї мови. Виділено основний набір сем, що зумовлюють оцінність досліджуваних одиниць.

Ключові слова: прагматонім, власна назва, національно-культурний компонент, оцінка, реалія.

Тараненко О. В. Оценочные прагматонимы в британском и американском вариантах английского языка. – Статья. Статья посвящена изучению семантических особенностей оценочных прагматонимов в британской и американской лингвокультурах. Осуществлена семантическая классификация исследуемых оценочных онимов, установлены общие и этноспецифические черты их семантики в рамках разных вариантов одного языка. Выделен основной набор сем, обуславливающих оценочность исследуемых единиц.

Ключевые слова: прагматоним, имя собственное, национально-культурный компонент, оценка, реалія.

Taranenko O. V. Evaluative pragmatonyms in British and American English. – Article.

The paper focuses on the semantic peculiarities of evaluative pragmatonyms in British and American linguocultures. The semantic classification of the evaluative proper names under study has been carried out, common and ethno-specific characteristics of their semantics have been revealed within different variants of the same language. The main evaluative semes in the meaning structure of the linguistic units in question have been singled out.

Key words: pragmatonym, proper name, evaluation, national-cultural component, realia.

Статтю присвячено аналізу семантичних особливостей оцінних прагматонімів у британському й американському варіантах сучасної англійської мови, а саме мовних одиниць типу брит. *Distinguished Flying Cross* (хрест «За льотні бойові заслуги», військова нагорода), амер. *Good Humour* (у США – «Гарний настрій», фірмова назва морозива). Прагматоніми визначаються як різні категорії власних назв, що мають денотати в прагматичній сфері діяльності людини, пов'язані з практикою [17, с. 110], тобто є однією з груп ономастичних одиниць.

Оними вже тривалий час привертають увагу лінгвістів. Проблеми ономастики досліджуються в роботах О.А. Леоновича [12; 13], В.А. Ніконова [16], Н.В. Подольської [17], В.О. Ражиної [20], А.І. Рибакіна [21], О.В. Суперанської [25; 26], А.В. Чігирьової [33] та багатьох інших учених. Існує чимало праць з окремих галузей цієї науки: антропоніміки [6; 7; 10; 14; 18; 21; 24], топоніміки [3; 11; 13; 15; 22; 23; 30], етноніміки [1; 23; 32], ідео-німіки [33], наутоніміки [9] тощо. Водночас ведуться дослідження власних назв в окремих мовах: українській [7; 10; 18], російській [6; 19; 26; 29], англійській [12; 15; 21; 33], зокрема, у її американському варіанті [3; 11; 13; 23; 24], а також зіставні дослідження [9; 22].

Проте, незважаючи на значну кількість праць, зосереджених на студіюванні власних найменувань, зокрема й прагматонімів, необхідно докладніше проаналізувати особливості їхньої семантики. Актуальними постають вивчення оцінного аспекту значення цих мовних одиниць та інтерпретація особливостей семантики оцінних прагматонімів у руслі лінгвокультурної парадигми. Це

вводить до кола аналізованих нами проблем одну із центральних категорій сучасної лінгвістики – оцінку, вивченню якої присвячено чимало робіт [2; 4; 5; 8; 31].

Об'єктом дослідження є оцінні прагматоніми в британському й американському варіантах сучасної англійської мови, а **предметом** – семантичні особливості британських та американських оцінних прагматонімів.

Мета статті полягає у виявленні й описі особливостей семантики оцінних прагматонімів у британському й американському варіантах сучасної англійської мови.

Матеріал дослідження становлять 228 мовних одиниць англійської мови (167 одиниць у британському варіанті та 61 – в американському), отриманих методом суцільної вибірки з 5 лінгвокраїнознавчих словників [34-38] із перевіркою за тлумачними та ідеографічними словниками англійської мови. До аналізу було залучено оцінні прагматоніми, що розглядаються як одна з ідеографічних груп оцінних реалій – значного прошарку номінативних одиниць, семантика яких характеризується взаємодією національно-культурного й оцінного компонентів значення. Вони посідають важливе місце в тезаурусі мовної особистості як найяскравіші знаки культури, виразники національного колориту, що містять унікальні специфічні смисли, які корелюють із явищами, характерними для однієї культури й відсутніми в іншій. Водночас оцінні реалії відображають відомості про ціннісне ставлення суб'єкта мови до якостей означуваного. Як виразники національного колориту оцінні реалії є одиницями, що відбивають глибинний взаємозв'язок мови та культури [27; 28].

На першому етапі аналізу було здійснено класифікацію британських та американських оцінних прагматонімів за характером оцінки в структурі їхнього значення (див. таблицю 1).

Таблиця 1
Класифікація оцінних прагматонімів у британському й американському варіантах англійської мови (за характером оцінки одиниць)

Знак оцінки	Британський варіант		Американський варіант	
	Кількість	%	Кількість	%
«+»	162	97	58	95
«-»	5	3	3	5
Усього	167	100	61	100

Обидві лінгвокультури характеризуються значною перевагою **позитивно оцінних** прагматонімів. У британській англійській мові їх нараховується 162, що складає 97% загальної кількості прагматонімів з оцінним компонентом значення в британському варіанті, априклад: брит. *Order of the British Empire* (орден Британської імперії, яким нагороджують за видатні заслуги перед Британією). **Негативне** забарвлення притаманне 5 британським прагматонімам (3% загальної кількості одиниць у групі), наприклад: брит. *the Blood and Guts* (зневажл. «кров та кишки», прапор Британського торговельного флоту).

В американській лінгвокультурі частка прагматонімів із **позитивною оцінкою** становить 58 одиниць, що складає 95% загальної кількості американських оцінних прагматонімів, наприклад: амер. *The Congressional Medal of Honor* (Почесна медаль Конгресу США). **Негативно оцінні** прагматоніми у варіанті США нараховують 3 одиниці (5% загальної кількості одиниць у групі), наприклад: амер. *Challenger* («Челленджер», американський космічний корабель, що вибухнув під час запуску в 1986 р., при цьому загинув увесь екіпаж; ця трагедія, яку спостерігали мільйони глядачів, приголомшила всю країну).

На подальшому етапі дослідження за допомогою компонентного аналізу було виділено групи оцінних сем у структурі значення британських та американських прагматонімів на основі спільної для них семантичної ознаки. Головними семами, що зумовлюють оцінність прагматонімів в обох лінгвокультурах, є «нагорода» та «премія». Лакунарними для британської англійської мови є семи, що специфікують трагічні події («загибель», «катастрофа», «трагедія»), негативний вплив («деформованість», «знищення», «порушення»), хвороби («захворювання», «рак»).

У результаті семантичної класифікації було виокремлено 4 групи оцінних прагматонімів:

оцінні фалероніми, оцінні хрематоніми, оцінні словесні товарні знаки та оцінні порейоніми.

Оцінні фалероніми (від лат. *Phalera* – бляха, якою нагороджувались найбільш хоробрі легіонери) визначаються як оцінні імена орденів, медалей, відзнак [17]. Одиниці цієї підгрупи є найчисленнішими серед оцінних прагматонімів в обох варіантах, адже найменування нагород іманентно містять у собі оцінку об'єкта, що, як правило, має позитивний характер. Наприклад: амер. *Village Voice Off-Broadway Awards* (Віллідж Войс Оф-Бродвей Евордз, театральна премія, що присуджується нью-йоркською газетою «Віллідж Войс» найкращим спектаклям позабродвейських театрів).

Оцінні хрематоніми (від грец. *χρηματος* – «річ», «предмет» та *ὄνομα* – «ім'я») – це оцінні власні імена предметів матеріальної культури, усього, що зроблено чи здобуто руками людини, у тому числі назви зброї, музичних інструментів, ювелірних виробів тощо [17, с. 146-147]. Наприклад: амер. *Agent Orange* («Ейджент ориндж», хімічна зброя, що використовувалась військами США у В'єтнамі як дефоліант для знищення посівів та була, на думку багатьох спеціалістів, причиною порушення вагітності, ракових захворювань і деформованості організму).

Оцінні словесні товарні знаки – це оцінне словесне позначення марки товару, що однаково стосується як кожного екземпляра в окремій серії, так і всієї серії в цілому [17, с. 127]. Наприклад: брит. *Eden Vale* («Іден Вейл», фірмова назва молочних продуктів британської компанії «Експрес дері», дослівно «Райська долина»).

Оцінні порейоніми (від грец. *πορείον* – «засіб пересування» та *ὄνομα* – «ім'я») – оцінні власні назви будь-яких видів транспортних засобів [17, с. 108]. Наприклад: брит. *Brighton Belle* («Брайтон бель», історичний залізничний експрес Лондон – Брайтон, буквально «Брайтонська красуня»). Серед порейонімів виділяють назви кораблів. Для власних назв кораблів пропонують терміни «каронім», «корабонім» та «наутонім» (від грец. *Κάραβος* – «корабель» або *ναυτικόν* – «флот» та *ὄνομα* – «ім'я»), проте найчастіше використовується перший варіант [17]. Наприклад: брит. *Titanic* («Титанік», пасажирський пароплав, що належав англійській компанії Уайт Стар Лайн і під час першого рейсу 14 квітня 1912 р. зіткнувся з айсбергом в Атлантичному океані й затонув; у результаті цієї катастрофи загинуло 1 517 чоловік).

Висновки. Таким чином, оцінні прагматоніми розглядаються як одна з ідеографічних груп оцінних реалій. Структура значення цих одиниць ускладнюється наявністю національно-культурного й оцінного компонентів, унаслідок чого такий мовний матеріал має величезний лінгвокультуроз-

навчий потенціал. Вивчення оцінних реалій є одним із ключів до пізнання іншого народу, системи його цінностей, особливостей світосприйняття.

Головними семами, що зумовлюють оцінність прагматонімів в обох лінгвокультурах, є «нагорода» та «премія». Лакунарними для британської англійської мови є семи, що специфікують трагічні події («загибель», «катастрофа», «трагедія»), негативний вплив («деформованість», «знищення», «порушення»), хвороби («захворювання», «рак»). Для обох варіантів характерна перевага позитивно забарвлених одиниць (у британському варіанті налічується 162 одиниці, тобто 97% загальної кількості британських оцінних прагматонімів, в американському варіанті – 58 одиниць, тобто 95%).

У результаті семантичної класифікації було виокремлено 4 групи оцінних прагматонімів: оцінні фалероніми (імена орденів, медалей, від-

знак), оцінні хрематоніми (власні назви предметів матеріальної культури), оцінні словесні товарні знаки та оцінні порейоніми (власні найменування будь-яких видів транспортних засобів). Найбільш продуктивними в обох лінгвокультурах є оцінні фалероніми, адже найменування нагород апріорі містять у собі оцінку об'єкта, що, як правило, має позитивний характер.

Перспективи дослідження полягають у застосуванні розробленої методики лінгвокультурологічного аналізу оцінних прагматонімів щодо більшої кількості варіантів англійської, а також із залученням інших мов, що відкриває можливості для встановлення спільних рис та етноспецифічних особливостей світобачення представників різних соціумів. Моделювання концептів культури, вербалізованих за допомогою оцінних прагматонімів, також постає актуальним напрямом наукових пошуків.

Література

1. Андросова О.Е. Этнонимы как отражение культурных контактов и их перевод / О.Е. Андросова // Вопросы современной филологии и методики обучения языкам в вузе и школе : сб. статей X Междунар. науч.-практ. конф. / под общ. ред. Т.А. Румянцевой. – Пенза : РИО ПГСХА, 2007. – С. 58–61.
2. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: оценка, событие, факт / Н.Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1988. – 338 с.
3. Беленькая В.Д. Особенности англоязычной топонимии / В.Д. Беленькая // Ономастика : сб. ст. / ред. : В.А. Никонов, А.В. Суперанская. – М. : Наука, 1969. – С. 225–232.
4. Бессонова О.Л. Оценка как семантический компонент лексического значения слова (на материале существительных-наименований лица в английском, французском и украинском языках) : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 / О.Л. Бессонова. – Донецк, 1995. – 184 с.
5. Бессонова О.Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивно-гендерні аспекти / О.Л. Бессонова. – Донецьк : ДонНУ, 2002. – 361 с.
6. Бондалетов В.Д. Средства выражения эмоционально-экспрессивных оттенков в русских личных именах / В.Д. Бондалетов, Е.Ф. Данилина // Антропонимика : сб. / ред. : В.А. Никонов, А.В. Суперанская. – М. : Наука, 1970. – С. 194–200.
7. Вінтонів Т.М. Антропоніми Іван Богун, Іван Ганжа, Филон Джелалій у історичних романах Л. Костенко «Берестечко», П. Загребельного «Я, Богдан», Г. Сенкевича «Вогнем і мечем» / Т.М. Вінтонів // Филология в пространстве культуры : сб. ст. / редкол. : В.М. Калинин и др. – Донецк : Юго-Восток, 2007. – С. 70–81.
8. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки / Е.М. Вольф. – М. : Наука, 1985. – 228 с.
9. Грінінгер О.Е. Про номінацію американських та британських морських суден (співставний аспект) / О.Е. Грінінгер // Филологические исследования : сб. науч. работ. / редкол. : В.В. Федоров и др. – Донецк : Юго-Восток, 2004. – Вып. 6. – С. 203–210.
10. Карпенко О.П. Слов'янські антропоніми в гідроосновах Центрального Полісся / О.П. Карпенко // В пространстве филологии : сб. ст. / редкол. : В.М. Калинин и др. – Донецк : ООО «Юго-Восток», 2002. – С. 134–140.
11. Костенко І.М. Порівняльний аналіз топонімії штатів Каліфорнія та Мен / І.М. Костенко // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – К. : ВД Дмитра Бураго, 2006. – Вып. 20. – С. 57–64.
12. Леонович О.А. В мире английских имен : [учеб. пособие по лексикологии] / О.А. Леонович. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : ООО «Издательство АСТ» ; ООО «Издательство Астрель», 2002. – 160 с.
13. Леонович О.А. Топонимы США : [учеб. пособие по англ. языку] / О.А. Леонович. – М. : Высшая школа, 2004. – 247 с.
14. Морозова М.Н. Взаимодействие антропонимии и нарицательной лексики / М.Н. Морозова // Личные имена в прошлом, настоящем, будущем: проблемы антропонимики : сб. ст. – М. : Наука, 1970. – С. 62–69.
15. Музя Є.М. Топонімічна лексика і методи її опису в англійських словниках : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Є.М. Музя. – О., 2007. – 22 с.
16. Никонов В.А. Задачи и методы антропонимики / В.А. Никонов // Личные имена в прошлом, настоящем, будущем: проблемы антропонимики : сб. ст. – М. : Наука, 1970. – С. 33–41.
17. Подольская Н.В. Словарь русской ономастической терминологии / Н.В. Подольская ; отв. ред. А.В. Суперанская. – 2-е изд. – М. : Наука, 1988. – 192 с.
18. Познанська В.Д. Складні прізвища в антропонімії Південно-Східної України / В.Д. Познанська // В пространстве филологии : сб. ст. / редкол. : В.М. Калинин и др. – Донецк : ООО «Юго-Восток», 2002. – С. 290–297.
19. Поротников П.Т. Групповые и индивидуальные прозвища в говорах Талицкого р-на Свердловской области / П.Т. Поротников // Антропонимика : сб. / ред. : В.А. Никонов, А.В. Суперанская. – М. : Наука, 1970. – С. 150–154.
20. Ражина В.А. Ономастические реалии: лингвокультурологический и прагматический аспекты : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / В.А. Ражина. – Краснодар, 2007. – 19 с.
21. Рыбакин А.И. Словарь английских фамилий / А.И. Рыбакин. – М. : Русский язык, 1986. – 576 с.

22. Склярєнко О.М. Ізоморфізм та аломорфізм в ойконімії США й України : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / О.М. Склярєнко. – К., 2008. – 20 с.
23. Скрозникова В.А. Варианты топонимов и этнонимов США / В.А. Скрозникова // Этнография имен : сб. ст. / отв. ред. : В.А. Никонов, Г.Г. Стратанович. – М. : Наука, 1971. – С. 218–223.
24. Спиридовский О.В. Антропонимы американских президентов и их функционирование в политическом дискурсе / О.В. Спиридовский // Язык, коммуникация и социальная среда. – Воронеж : ВГУ, 2006. – Вып. 4. – С. 123–127.
25. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного / А.В. Суперанская. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 368 с.
26. Суперанская А.В. Связь топонимов с называемыми объектами / А.В. Суперанская // История топонимики в СССР : тезисы докл. – М. : АН СССР, 1967. – С. 38–41.
27. Тараненко О.В. Оцінні реалії в сучасній англійській мові: лінгвокультурологічний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О.В. Тараненко. – Донецьк, 2012. – 22 с.
28. Тараненко О.В. Оцінні реалії в сучасній англійській мові: лінгвокультурологічний аспект : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / О.В. Тараненко. – Донецьк, 2011. – 209 с.
29. Флоровская В.А. Прозвища в русских говорах Кубани / В.А. Флоровская // Этнография имен : сб. ст. / отв. ред. : В.А. Никонов, Г.Г. Стратанович. – М. : Наука, 1971. – С. 141–144.
30. Фролов Н.К. К проблеме таксономизации топонимов / Н.К. Фролов // В пространстве филологии : сб. ст. / редкол. : В.М. Калинин и др. – Донецк : ООО «Юго-Восток», 2002. – С. 100–110.
31. Хидекель С.С. Природа и характер языковых оценок / С.С. Хидекель, Г.Г. Кошель // Лексические и грамматические компоненты в семантике языкового знака : межвуз. сб. науч. трудов. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1983. – С. 11–16.
32. Чеснов Я.В. Ранние формы этнонимов и этническое самосознание / Я.В. Чеснов // Этнография имен : сб. ст. / отв. ред. : В.А. Никонов, Г.Г. Стратанович. – М. : Наука, 1971. – С. 6–13.
33. Чигирева А.В. Структурно-семантические модели названий англоязычных кинофильмов и особенности их перевода / А.В. Чигирева, В.А. Ожерельева // В пространстве филологии : сб. ст. / редкол. : В.М. Калинин и др. – Донецк : ООО «Юго-Восток», 2002. – С. 329–338.

Джерела ілюстративного матеріалу

34. Америка: англо-русский лингвострановедческий словарь / под ред. Г.В. Чернова. – Смоленск : Полиграмма, 1996. – 1185 с.
35. Великобритания: лингвострановедческий словарь / сост. : А.Р.У. Рум, Л.В. Колесников, Г.А. Пасечник и др. – М. : Русский язык, 1978. – 480 с.
36. Томахин Г.Д. США: Лингвострановедческий словарь / Г.Д. Томахин. – М. : Русский язык, 1999. – 576 с.
37. Longman Dictionary of English Language and Culture. – 2nd ed. – Edinburgh : Longman, 1998. – 1568 p.
38. Oxford Guide to British and American Culture for Learners of English / ed. by J. Crowther. – 2nd ed. – Oxford : Oxford University Press, 2005. – 536 p.